

Avarat maisemat ja erämaisetsä metsät - tutkimus matkailijoiden maisemamielikuvista ja -kokemuksista Ounasselän tunturiseudulla

Marja Uusitalo¹ and Outi Rantala²

¹*MTT Kasvintuotanto Rovaniemi, Tutkijantie 28, 96900 Saarenkylä, marja.uusitalo@mtt.fi*

²*Kauppätieteiden ja matkailun tiedekunta, Lapin yliopisto, PL 122, 96101 Rovaniemi, outi.rantala@ulapland.fi*

EU LIFE Ympäristö -rahaston osarahoittamassa kolmivuotisessa (2004–2007) LANDSCAPE LAB *Matkailualueet maisemalaboratorioina – Työvälineitä kestävän matkailun edistämiseen* -hankkeessa tutkittiin matkailijoiden maisemamielikuvia ja -kokemuksia. Niitä tarkasteltiin yhdistämällä matkailusosiologisissa tutkimuksissa ja ympäristöpsykologiassa käytettyjä laadullisia menetelmiä. Tutkimus toteutettiin Ounasselän tunturiseudulla, johon Levin, Oloksen, ja Ylläksen matkailukeskukset kuuluvat. Tutkimusaineistona toimivat vuoden 2005 hiihtoloma- ja ruskasesonkien aikana tehdyt seitsemäntoista fokusryhmähaastattelua. Haastatteluihin liittyi liikkumista keskusten maisemissa sekä valokuvausta. Matkailijat osoittivat lisäksi kartalta mieluisia paikkoja sekä ongelma-alueita.

Matkailijoiden näkemyksiä ja mielikuvakarttoja tulkittiin ympäristöpsykologian viitekehyksestä. Haastatellut kokivat usein avarat maisemat ja avoimet tilat mieluisiksi. Tilan avaruus auttaa tunnistamaan, millaisista perustekijöistä maisema koostuu. Maisemarakenteen hahmottaminen lisää turvallisuuden tunnetta, ja suunnistaminen vieraassa ympäristössä helpottuu. Moni haastateltu myös toivoi, että matkailuympäristö olisi harmoniassa luonnon- tai kulttuurimaisemien kanssa. Harmonia edistää kokonaisuuden hahmottamista. Maiseman visuaalinen ja biologinen monimuotoisuus puolestaan synnyttää vaihtelua, mikä kannustaa tutkimaan ympäristöä ja löytämään sieltä uusia toiminnan mahdollisuuksia. Niinpä useat matkailijat arvostivat niin sanottuja maiseman solmukohtia, joihin maisematekijät keskittyvät.

Sosiologisessa tutkimuksessa selvitettiin matkailijoiden metsämaisemakokemuksia. Kehysanalyysin avulla erotettiin neljä tulkintakehystä, joita matkailijat käyttivät kuvatessaan kokemuksia. Matkailijat käyttävät tulkintakehystä kokemustensa tunnistamisen ja nimeämisen apuvälineenä. Loman ja maiseman kehystä käytettiin puhuttaessa erämaisesta metsästä. Kodin kehyksessä korostui metsän arkikäyttö ja maaston kehyksessä puolestaan keskuksissa syntyneet metsään liittyvät merkitykset. Käyttämällä kehystä päällekkäin matkailijat nostivat esille ristiriitoja keskuksissa kertyneiden kokemusten ja etukäteisten mielikuvien välillä. Matkailualan kehittäjien tulisikin pohtia, millä tavoin matkailijoiden erämaakokemukset turvataan rakentamisen kiihtyessä.

Eri tieteenalojen lähestymistapojen yhdistäminen samassa tutkimuksessa on haasteellista. Etuna yhdistämisessä on kokonaiskuvan hahmotus, jossa sekä matkailukeskuksen maisemakuva että matkailijoiden maisemaan liittämät merkitykset ovat läsnä. Tutkimuksessa tuotettu tieto on lisäksi paikannettu karttoihin. Tutkimuksen tuloksia ei voida suoraan yleistää koskemaan kaikkia Lapin matkailukeskuksia. Tuloksia voidaan kuitenkin soveltaa keskusten kehittämisessä laajemminkin. Tunnistamalla matkailijoiden rooli keskusten maisemiin liittyvien merkitysten tuottajina voidaan matkailua ohjata kestävämpään suuntaan.

Asiasanat: kestävä matkailu, maisemamielikuva, fokusryhmähaastattelu, kehysanalyysi, matkailusosiologia, ympäristöpsykologia